

AZ IPOLYTARNÓCI AQUITANIEN.

Írta: SZALAI TIBOR DR.*

Ipolytarnóc a geologiai irodalomban ismert név, de molluszka-fauna eddig innen ismertetve nem volt, leszámítva KOCH A. tíz faját, ezek közül genus és sp.-re csak öt volt meghatározva. Szerencsém volt dr. NOSZKY JENŐ M. N. M. igazgató-őr úr jóindulatából e helyről való kövületanyaghoz jutnom.

A Tarnócról származó kövületanyaggal való foglalkozás két oknál fogva mutatkozott érdemesnek: az egyik a fent említett, a másik pedig a kövületbreccsiában látható sok *Pectunculus*-héj, amelyekről feltehető volt, hogy lesz köztük korhatározó *obovatus* is. Bármennyire törekedtem a *Pectunculusok* areáját kiszabadítani, ez nem sikerült, ennél fogva közülük egyet sem sikerült közelebbről meghatároznom. De viszont később kitűnt az, hogy különösebb veszteség ezáltal nem ért, mert a felsorolandó fauna olyan elemekből áll, amelyek negative úgylis eldöntik azt, hogy *obovatus* ninesen a *Pectunculusok* között.

Tarnócról először BÖCKH JÁNOS¹ emlékezik meg. Jelentéséből tudjuk, hogy BÖCKH HUGÓ Ipolytarnóc község területén felismerte a homokkő felületén a különféle ősemlősállatoktól és madaraktól származó lábnyomokat, amelyeket sztratigráfiailag az alsó és felső mediterrán határán levőknek, e réteg fedőtufáját pedig *andezittufának* vette.

BÖCKH HUGÓ² könyvében megemlíti a fenti megfigyelését, a lelet korának megjelölésére a schlier fedőjében levő kifejezést használja. KOCH A.³ munkáiban foglalkozik az ipolytarnóci és felsőesztergályi cápafogak leírásával. Rétegtani eredménye a két dolgozatnak az, hogy a tarnóci és felsőesztergályi cápafogakat bezáró rétegek hasonló korúak a salgótarjáni gauderndorfi és eggenburgi szintbe, tehát az alsó mediterrán felső részébe tartozó rétegekkel. Tarnóci munkájában felsorol a cápafogakon kívül néhány kövületet, ú. m.: *Natica sp.*, amely a *millipunctatához* áll legközelebb. *Dentalium sp.*, *Trochus v. Delphinula sp.*, *Corbula gibba* OLIV¹, *Leda nitida* BROCC., *Nucula Mayeri* HÖRN., *Cardita scalaris* Sow., *Diplodonta trigonula* BROCC., *Tellina sp.* és *Arca sp.* Ezekon kívül találtam KOCH anyagában *Anonyma costata* BROCC. és *Pyrula sp.*-t.

* Előadta a Magyarhoni Földtani Társulat 1924. évi okt. 1-én tartott szakülésén.

¹ BÖCKH JÁNOS az 1900. évi Földtani Intézet Évi jelentésében az Igazgatói jelentések, 33. l.

² BÖCKH HUGÓ: Geológia, II. kötet, 712. l.

³ KOCH A.: Földtani Közlöny, 1903. Ipolytarnócz, mint cápafogak gazdag lelőhelye. XXXIII. 22—44. l.

KOCH A.: Földtani Közlöny, 1904. Kövület cápafogak és emlésmaradványok Felső-Esztergályról. XXXIV. 190—203. l.

GAÁL I.⁴ dolgozatában párhuzamot von a tarnóci és esztergályi rétegek közt: mindkét helyen vulkáni tufa a fedőréteg és pedig Tarnócon riolit (amit GAÁL még az őt megelőző szerzők mintájára biotit-andezit-tufának vett), míg Esztergályon amfibol-andezit. GAÁL az esztergályi tufából nagyszámú kövületet sorol fel s ezek alapján rétegét a felső mediterrán alsó részén levőnek határozza meg; továbbá kimondja, hogy ezzel egyenlő korú a tarnóci andezittufa (riolit-tufa).

A következő kutató NOSZKY J.,⁵ tőle ered az alanti szelvény: 1. kövületes palás márga, 2. palás homokkő, 3. közbeékelt kavicsos kövület breccia-padok, 4. keményebb és lazább homokkő-padok, az ismert cápafogakkal. A tengeri sorozatra azután parti jellegű 5. növénylenyomatokat is tartalmazó homokkő-padok települnek a híres lábnyomokkal. Erre borul rá azután a 6. biotitos riolittufa fossilis fa-törzsekkel és JABLONSKY által leírt flórával. Mindezek a rétegek az eggenburgi szintet alkotják, írja a szerző. Megjegyzem, hogy NOSZKY eggenburgi szint alatt nem SUESS eggenburgi szintjét érti, mint a fenti szerzők, hanem a horni-eggenburgi rétegek összességét. Szelvényéből kitűnik az is, hogy NOSZKY az andezittufa elnevezését helyesbítette *riolittufára*.

A fenti áttekintésben rövidség kedvéért csak azokat a munkákat ismerttettem, amelyek rétegem korával foglalkoznak; így TUZSON és JABLONSKY dolgozatait, amelyek a flórára vetnek világot, továbbá az 1900 előtt megjelent dolgokat mellőztem, t. i. ez utóbbiak csak általánosságban érintik dolgozatom tárgyát. Most már rátérek anyagom és az ezzel kapcsolatos eredmény ismertetésére.

Az Ipolytarnóc községbe torkoló „Csapásvölgy“ DKK irányú fővölgy, ennek dolgozatomban érintett három egymáshoz közel fekvő pontja közül: az első az, amelyből KOCH³ írja le a szerves maradványait, a második az, ahol BÖCKH² ismerte fel az ősemlős stb. lábnyomokat, végül a harmadik az, ahonnan anyagom került elő. Itt utalok NOSZKY J. szelvényére, mely szelvény 4. sz. rétege felel meg KOCH rétegének, 5. sz. rétege BÖCKH rétegének, míg a 3. számúból került elő anyagom. A 3. sz. réteg kovasávvá átítatott *kvarcos kavicsokból és kövületekből álló breccia*, színe zöldesszürke.

Itt említem meg azt is, hogy az elkövődés az itteni rétegeken elég gyakori dolog, éppen úgy, mint a szomszédos Mucsiny községben. Előkerült kövületek ezek: *Natica (Neverita) Josefina* RISSO var., *Natica millepunctata* LMK., *Pirula (Ficula) clava* BAST. = *P. Fulguroficus*

⁴ GAÁL ISTVÁN: Földtani Közlöny, 1905. Adatok az Osztrovszki Vepor andezit-tufáinak mediterrán faunájához. XXXV. 288—313. 1.

⁵ NOSZKY JENŐ: A m. kir. Földtani Intézet 1917—19. Évi Jelentése. „A Cserhát-tól északra lévő terület földtani viszonyai.“ 48—60. 1.

Burdigaliensis SOW., *Pyrula* cfr. *imbricata* SAND., *P. (Ficula)* cfr. *condita* BRONG., *P. (Tundiela)* cfr. *rusticula* BAST. var. *altespirata* SCHFF., *Turritella (Protoma) chatedralis* BRONG. var. *exfasciata* SACC., *Turritella Sandbergeri* MAYER, *Turritella* cfr. *terebralis* LAMK. var. *gradata* MENKE, *T. (Haustator)* cfr. *vermicularis* BROCC. var. *perlatecincta* SACC., *T. Sandbergeri* MAYER var. *t. Roth*, *Turritella* sp. 2 db., *Chenopus callosus* t. Roth, *Bolma taurinensis* SACC. var., *Leda clava* CALC., *Cyprina rotundata* LAM., *Diplodonta trigonula* BRONN. var., *Corbula gibba* Oliv. var. *curta* LOC., *Notidamus primigenius* AG. var. Koch, *Lamna* sp., *Trochus (Turbo) ormastraliium carinatum* BORS., *Arca*, *Cardium*, *Cardita*, *Fusus*, *Cancellaria*, *Pecten Pleurotoma*, *Ostrea Corbula*, *Lucina*, *Buccinum*, *Dentalium* és *Solarium* sp.-ek. A felsoroltakon kívül negyven *Pectunculus*-héj került elő aránylag ép állapotban; ezenfelül legalább húszra becsülhető az előkerült héjtöredékekből azoknak a száma, amelyek az általam átvizsgált anyagban meg voltak.

Kövületeim egy része a felső oligocénben, míg más része az alsó miocénben gyakori. Eszerint a felsorolt fauna *vegyes jellegű határréteget képvisel*. Ily módon lehetővé vált a fenti szelvény rétegeinek pontos meghatározása. E meghatározás szerint a szóban levő rétegek *az oligomiocén határra: az aquitaniembe* teendők.

Dolgozatom befejeztével őszinte köszönetet mondok dr. ZIMÁNYI KÁROLY M. N. M. igazgató úr öméltóságának, aki szíves volt megengedni, hogy osztályán dolgozhassam.

ÚJ ADATOK POMÁZ ÉS KÖRNYÉKÉNEK GEOLOGIÁJÁHOZ.

Írta: SZALAI TIBOR DR.*

Pomáz és környéke a Szentendre—Visegrádi hegység egy részét képezi. Budapesttől É-ra kb. 18 km-re, Szentendre városától Ny-ra kb. 4 km-re van Pomáz község, amely az alábbiakban vázolt terület középpontjának vehető.

A területemre vonatkozó geológiai kutatások történeti áttekintése.

BEUDANT¹ és PETERS² voltak az első geológusok, akik jártak területemen. Megfigyeléseik főleg a vulkanikus képződményekre vonat-

* Előadta a Magyarhoni Földtani Társulat 1924. évi április hó 2-i szakülésén.

¹ BEUDANT: Voyage mineralogique et geologique en Hongrie, 1822. Paris chez Verdière.

² PETERS: Geologische Studien aus Ungarn. a) Die Umgebung von Ofen. 1857. b) Die Umgebung von Visegrád, Totis und Zsámbék. 1859. K. u. K. Geol. Reichsanst. Wien.